

PROCES INTEGRACJI POLSKICH ŚRODOWISK SPORTOWYCH

THE PROCESS OF INTEGRATION POLISH SPORTS COMMUNITIES

Joanna Sobiecka

Wydział Rehabilitacji Ruchowej

Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie

Streszczenie

Celem przeprowadzonych badań, które posłużyły do opracowania Ekspertyzy dla potrzeb Ministerstwa Sportu i Turystyki, było przedstawienie opinii na temat stanu i zachodzących zmian w polskim sporcie niepełnosprawnych, jakie mają miejsce w procesie integracji polskich środowisk sportowych, po wejściu w życie ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 roku.

Badaniami objęto łącznie 895 osób (177 kobiet, 718 mężczyzn), które stanowiły 95,9% respondentów zaplanowanych do badań z dwóch środowisk sportowych. Pierwsza grupa – 573 osoby (115 kobiet, 458 mężczyzn) – to reprezentanci stowarzyszeń i związków prowadzących szkolenie sportowe wyłącznie dla zawodników z niepełnosprawnościami. Druga grupa – 322 osoby (62 kobiety, 260 mężczyzn) – to przedstawiciele polskich związków sportowych, funkcjonujących w jednej określonej dyscyplinie, zarówno na rzecz zawodników pełnosprawnych jak i z niepełnosprawnościami. Ogólnie w badaniach uczestniczyło: 613 sportowców (142 kobiety, 471 mężczyzn) z dysfunkcją narządu wzroku lub narządu ruchu kadry narodowej, ze wszystkich dyscyplin uprawianych w Polsce, 143 trenerów (16 kobiet, 127 mężczyzn) reprezentacji Polski współpracujących ze sportowcami, 120 członków zarządów (18 kobiet, 102 mężczyzn) oraz 19 prezesów (1 kobieta, 18 mężczyzn) z ogólnopolskich organizacji sportowych, w których na co dzień trenują osoby z niepełnosprawnościami. We wszystkich badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując autorski kwestionariusz ankiety pt. „Proces integracji polskich środowisk sportowych”. Badania obejmowały następujące obszary tematyczne: integrację sportu niepełnosprawnych ze środowiskiem sportowym osób pełnosprawnych, pozytywne aspekty i problemy występujące w sporcie, a także formy pomocy oczekiwane ze strony stowarzyszeń, związków i polskich związków sportowych, które ułatwiłyby uprawianie sportu zawodnikom z niepełnosprawnościami. Poza tym w sferze zainteresowania pojawiły się zagadnienia poświęcone prawom i obowiązkom sportowców powoływanych do reprezentacji narodowej oraz trenerów, z jakimi chcieliby współpracować zawodnicy z niepełnosprawnościami. Rozpatrywane były również działania podejmowane w zakresie upowszechniania i rozwoju sportu niepełnosprawnych oraz możliwości podporządkowania się zawodników do wymagań procesu szkolenia, jaki obowiązuje w polskich związkach sportowych. Zwrócono też uwagę na przygotowania organizacyjne i merytoryczne polskich związków sportowych pod względem przejmowania zawodników z niepełnosprawnościami, trenujących poszczególne dyscypliny sportowe. Ponadto kwestią analizy były różnice występujące w szkoleniu sportowców w polskich związkach sportowych, a organizacjach zajmujących się wyłącznie sportem niepełnosprawnych.

Słowa kluczowe: integracja środowisk sportowych, ogólnopolskie organizacje sportu niepełnosprawnych, polskie związki sportowe, sport niepełnosprawnych, ekspertyza

Abstract

The purpose of the research was to present an opinion regarding the present state and changes occurring in Polish sport for the disabled as a consequence of a process of integrating Polish sports environments after the Act of Sport, June 25 2010, went into effect. The opinion will allow the elaboration of requirements for the Ministry of Sports and Tourism.

The study included a total of 895 people (177 women, 718 men), who constituted 95.9% of respondents planned for the research from two sports environments. The first group, 573 people (115 women, 458 men), were the representatives of associations and unions conducting training exclusively for players with a disability. The second group, 322 people (62 women, 260 men), were representatives of Polish sports associations operating in one specific sports discipline for both able-bodied players and those with disabilities. Overall, the study included: 613 athletes (142 women, 471 men) from the national team with asight or locomotive dysfunction from all disciplines practised in Poland, 143 trainers (16 women, 127 men) of Polish national teams, 120 board members (18 women, 102 men) and 19 chairmen (1 woman, 18 men) from nationwide sports organisations in which people with disabilities train on a daily basis. A diagnostic survey method was employed, utilising an authorial questionnaire entitled „The process of integrating Polish sports environments”. The questionnaire included the following thematic areas: integration of sport for the disabled with the sporting environment of able-bodied people, positive

aspects and problems occurring in sport, and the forms of assistance expected by sports associations, unions and Polish sports associations, to facilitate the integration of athletes with disabilities. Furthermore, there were issues concerning the rights and obligations of athletes qualified to the national team and their trainers, with whom athletes with disabilities would like to cooperate. Respondents also considered how to popularise and develop sport for the disabled and how athletes might comply with the training requirements of Polish sports associations. The organisational and substantive preparations of Polish sports associations were also highlighted in terms of assuming responsibility for players with disabilities who train in individual sporting disciplines. Finally, the specific challenges faced by athletes training in Polish sports associations and organisations exclusively for the disabled were also analysed.

Keywords: *Integration of sports environments, nationwide sports organisations for the disabled, Polish sport associations, sport for the disabled, expertise*

Wstęp

„Integracja osób z niepełnosprawnością to proces społeczny mający na celu włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne osób pełnosprawnych, czy też działania zmierzające do pełnego otwarcia środowiska osób pełnosprawnych na osoby z niepełnosprawnością, wyrażające się we wzajemnej współpracy, akceptacji i poczuciu wspólnoty” [1]. Mając na uwadze powyższą opinię należy podkreślić, iż jednym z obszarów życia społecznego jest aktywność sportowa.

Analizując krajową literaturę z zakresu omawianej tematyki stwierdzono, że proces integracji polskich środowisk sportowych przebiega bardzo powoli. Zauważono również, że na przestrzeni kilkudziesięciu lat o jego postępie decydował całokształt uwarunkowań związanych z przemianami ustrojowymi, społecznymi, a także gospodarczymi, jakie zachodziły w Polsce [2,3]. Trzeba także przypomnieć, iż w początkowych okresach rozwoju sportu niepełnosprawnych zjawisko to wręcz nie istniało, a wpływ miały na nie pewne okoliczności.

W pierwszych latach (1949-1960) trudno było przyciągnąć uwagę wspomnianą aktywnością w środowisku sportowym osób pełnosprawnych, ponieważ sport niepełnosprawnych pozostawał w kręgu zamkniętym – personelu medycznego i pedagogów. Tym samym był ściśle związany z działalnością ośrodków rehabilitacyjnych oraz zakładów leczniczo-wychowawczych [4]. Ponadto nie dostrzeżono zainteresowania sportem niepełnosprawnych ze strony ówczesnej władzy państwowej. Świadczy o tym przyjęcie przez władzę komunistyczną uchwały, mającej stanowić podstawę do opracowania modelu kultury fizycznej w Polsce. Jednak nie zawierała ona żadnych dyrektyw odnoszących się do kultury fizycznej i sportu niepełnosprawnych [2,5].

Na przestrzeni kolejnych lat (1961-1989) miała miejsce podobna sytuacja. Sport dla osób z niepełnosprawnościami występował wyłącznie w spółdzielczości, funkcjonując w Zrzeszeniu Sportowym Spółdzielczości Pracy „START” (ZSSP „START”). Taki stan spowodował izolację środowiska sportowego osób z niepełnosprawnościami. Przejawiało się to znikomym zainteresowaniem władz lokalnych oraz centralnych – w tym sportowych – środków maso-

wego przekazu, brakiem dostępu do nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych, jak również ograniczonymi kontaktami międzynarodowymi. Powyższe spostrzeżenia potwierdziły wyniki badań przeprowadzanych wśród polskich paraolimpijczyków. Ponad 90% zawodniczek i zawodników startujących w Igrzyskach Paraolimpijskich lat 1972-1988 uznało, iż sport niepełnosprawnych został wyłączony ze środowiska sportowego osób pełnosprawnych. Tylko niespełna 10% badanych dostrzegło wzajemną akceptację obydwu środowisk sportowych [6].

Można natomiast zauważyć, że symboliczne uznanie dla sportu niepełnosprawnych pojawiło się dopiero po licznych sukcesach polskich reprezentantów na arenach międzynarodowych w latach 1965-1979 [7-9]. Wyraziło się ono w decyzji przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu (GKKFiS) z dnia 29 grudnia 1979 roku o nadaniu Zrzeszeniu „START” uprawnień organizacji wiodącej w działalności programowo-organizacyjnej, w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami [9]. Wydarzenie to stało się bardzo znamienne dla sportu niepełnosprawnych, a szczególnie rywalizacji paraolimpijskiej, jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, iż GKKFiS był centralnym organem administracji państwowej, który zajmował się sprawami upowszechniania i rozwoju kultury fizycznej. Swoje osobiste uznanie dla paraolimpijczyków wyraził również przewodniczący GKKFiS, przed wyjazdem zawodniczek i zawodników na Igrzyska Paraolimpijskie do Arnheim. Podczas oficjalnej uroczystości wręczył polskim sportowcom piąte kółko olimpijskie, jako symbol nominacji do narodowej kadry paraolimpijskiej. Ponadto po raz pierwszy w historii polskiego sportu paraolimpijskiego za wyniki uzyskane podczas igrzysk w Holandii (1980) – decyzją przewodniczącego GKKPiS z dnia 15 lipca 1980 roku – przyznano reprezentantom: złote, srebrne i brązowe medale „Za Wybitne Osiągnięcia Sportowe” [10]. Od tej pory ceremonie wręczania nominacji paraolimpijskich przez przedstawicieli urzędów państwowych oraz przyznawanie odznaczeń w kolejnych latach igrzysk stały się tradycją.

Należy jednak zaznaczyć, że w tym czasie przedstawiciele sportu niepełnosprawnych nie zabiegali o kontakty ze związkami sportowymi poszczególnych

dyscyplin ani ze środowiskiem olimpijskim. Stąd też nie może dziwić obojętność tego środowiska wobec sportu paraolimpijskiego, na co w swych wypowiedziach zwracali uwagę uczestnicy igrzysk z lat 1972-1988 [6]. W tych okolicznościach nie można pominąć pewnych wyjątków, do których należeli przedstawiciele Polskiego Związku Łuczniczego (PZŁucz). Kierując się wyłącznie osiągnięciami sportowymi zawodników, powołali do kadry narodowej na Igrzyska Olimpijskie w 1972 roku Tomasza Leżańskiego, niepełnosprawnego łuczника [11].

Pewne zmiany w integrowaniu polskiego środowiska sportowego przynoszą dopiero lata 1990-1998. Spowodowała je transformacja ustroju politycznego w Polsce i nagłe załamanie się pionu spółdzielczego, głównego miejsca pracy osób z niepełnosprawnościami. Poszczególne spółdzielnie dotknęły poważne kłopoty ekonomiczne i nie mogły już finansować działalności sportowej. Te uwarunkowania wymusiły zasadnicze przeobrażenia w zakresie struktury i zarządzania w sporcie niepełnosprawnych. Tym samym w 1994 roku nastąpiła dogodna sytuacja dla Rady Głównej Spółdzielczego Zrzeszenia Sportowego „START” (wcześniej ZSSP „START”) – pozostającej bez zobowiązań wobec spółdzielczości – do przekształcenia się w Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start” (PZSN „Start”). Co istotne, jednym z celów dla PZSN „Start” stała się integracja ze środowiskiem sportu osób pełnosprawnych, a jedną z dróg do realizacji tych zamierzeń było włączenie sportu niepełnosprawnych w zakres idei i aktywności olimpijskiej [12].

W związku z powyższym władze tego związku, biorąc na siebie przedstawione zobowiązania, nawiązały kontakty nie tylko z innymi ogólnopolskimi organizacjami zajmującymi się aktywnością sportową osób z niepełnosprawnościami, ale także ze sportowcami z różnymi dysfunkcjami, trenującymi w klubach razem z zawodnikami pełnosprawnymi. Przykładem są paraolimpijczycy z Atlanty (1996), którzy wywalczyli nominacje w: łucznictwie, piłce siatkowej, pływaniu, tenisie na wózkach, tenisie stołowym, szermierce na wózkach i żeglarswie [13].

Innym ważnym wydarzeniem w tym procesie stał się dzień 7 kwietnia 1997 roku, kiedy to po raz pierwszy, decyzją Zarządu Polskiego Komitetu Olimpijskiego (PKOl), powołano w PKOl Komisję ds. Igrzysk Paraolimpijskich, której przewodnictwem powierzono ówczesnemu prezesowi PZSN „Start” [14].

Pozytywne zmiany w postrzeganiu procesu integracji obydwu środowisk sportowych potwierdzili również niektórzy polscy paraolimpijczycy z lat 1992-1998 [15,16]. Z danych wynika, iż zwiększyła się grupa paraolimpijczyków o kolejne 9% – w porównaniu do uczestników igrzysk z lat 1972-1988 (około 10%) – która zauważyła w polskim sporcie znamiona integracji. Przy czym podkreślenia wymaga to, że

w omawianym okresie badań dominowali w dalszym ciągu paraolimpijczycy wyrażający negatywne zdania na temat integracji środowisk sportowych.

Z czasem jednak pojawiła się konieczność ujednolicenia działań na poziomie narodowym. Wynikały one z sytuacji, iż pomimo funkcjonowania różnych ogólnopolskich organizacji sportowych (około 76 w roku 1998 [17]) działających na rzecz sportu niepełnosprawnych, w rezultacie większość zawodników w nich trenujących było wykluczonych z rywalizacji o nominacje paraolimpijskie. Przywilej taki posiadały wyłącznie osoby ujęte szkoleniem sportowym w strukturach PZSN „Start”, ponieważ w ówczesnym czasie wspomniany związek był jedynym przedstawicielem polskiego sportu niepełnosprawnych, uznawanym na arenie międzynarodowej. Wiązało się to przede wszystkim z przepisami Międzynarodowego Komitetu Paraolimpijskiego (MKPar), które domagały się, aby na jego forum dane państwo reprezentowała tylko jedna organizacja [18]. W tych okolicznościach jakże istotne dla polskiego sportu okazało się powołanie Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego (PKPar) – który połączył związki stowarzyszeń sportowych osób niepełnosprawnych – i zaczął w pełni spełniać zobowiązanie międzynarodowe w tej dziedzinie. Tym samym wpłynął on w sposób skuteczny na dalszy rozwój sportu paraolimpijskiego w późniejszych latach [19].

Od 2 lutego 1999 roku Polski Komitet Paraolimpijski przejął dotychczasowe zadania PZSN „START”, stając się jednocześnie przedstawicielem ogólnopolskich stowarzyszeń na szczeblu samorządowym, narodowym i międzynarodowym [19]. Co ciekawe, wraz z powołaniem PKPar zawodnicy kadry narodowej oczekiwali kolejnych kroków w aspekcie łączenia obydwu środowisk sportowych [16,20]. Jednak niestety, w przeciwieństwie do MKPar, władze nowopowstałego polskiego komitetu nie zamieściły w swym statucie żadnej deklaracji zmierzającej w kierunku współpracy z PKOl i integracji ze środowiskiem sportowym osób pełnosprawnych. Być może i stąd, w latach igrzysk 2000-2002 powiększyło się tylko do 27%, a w dalszych latach (2004-2006) do 31% grono zawodniczek i zawodników, w odczuciu których widoczne było łączenie polskiego sportu paraolimpijskiego ze środowiskiem sportowym osób pełnosprawnych. Przy czym należy wyjaśnić, że systematycznie przeprowadzane badania, dotyczące zmian w integrowaniu polskiego sportu, obejmowały jedynie środowisko paraolimpijczyków, którzy w ówczesnym czasie mieli możliwość trenowania w organizacjach sportowych zrzeszających wyłącznie osoby z niepełnosprawnościami [16,20].

Wiadomo, że rozwój polskiego sportu w wielu jego obszarach uzależniony jest głównie od strategii, jaką przyjmie ministerstwo, któremu bezpośrednio ten sport podlega [21]. Co interesujące, w 2005 roku ze strony Ministerstwa Sportu (MS) pojawiła się ważna

informacja, świadcząca o jednakowym traktowaniu wszystkich sportowców. A mianowicie na podstawie Rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 29 grudnia 2005 roku [22], następnie Rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 roku [23], członkowie zarówno kadry olimpijskiej jak i paraolimpijskiej, uzyskujący wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym, objęci zostali pomocą stypendialną finansowaną z budżetu państwa.

Kolejnym działaniem było uchwalenie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustaw w 2006 [24] i 2010 roku [25], dzięki którym przyznano zawodnikom z niepełnosprawnościami świadczenia pieniężne za medale wywalczone na Letnich i Zimowych Igrzyskach Paraolimpijskich od 1972 roku. Cytowane ustawy nabrały przełomowego znaczenia, gdy od stycznia 2009 roku wysokość świadczenia dla medalistów igrzysk paraolimpijskich została zrównana z wynagrodzeniem medalistów olimpijskich [26].

Analizując proces integracji środowisk sportowych, należy również wspomnieć o Ekspertyzie nt „Sport osób niepełnosprawnych w Polsce i na świecie” – opracowanej pod kierunkiem prof. Andrzeja Kosmola z warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego – dla potrzeb Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu (MENiS) [27]. Wyniki z przeprowadzonych badań, między innymi w środowisku polskich paraolimpijczyków na przestrzeni lat 1972-2002 [6,15], stały się źródłem do dyskusji oraz wskazania zadań w tym zakresie. W opracowanej Ekspertyzie sugerowano wyznaczenie w MENiS osoby (bądź działu) koordynującej współpracę pomiędzy ośrodkami sportu osób pełnosprawnych jak i sportu osób z niepełnosprawnościami. Ponadto proponowano dofinansowanie w pierwszej kolejności klubów i ośrodków sportowych skupiających środowisko pełnosprawnych, a wykazujących się organizacją systematycznych zajęć rekreacyjnych i sportowych, również na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a także promowanie współpracy – powyżej wspomnianych organizacji – na poziomie okręgowych związków sportowych. Poza tym podkreślano preferowanie dofinansowania przez MENiS zawodów sportowych osób pełnosprawnych na wszystkich szczeblach, uwzględniających równoprawny udział zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami [27].

Kolejnym, jakże znaczącym aspektem podjętym w zakresie integracji środowisk sportowych było opracowanie przez Ministerstwo Sportu – w 2007 roku – dokumentu pt. „Strategia rozwoju sportu w Polsce do roku 2015” [28]. Jeden z jej priorytetów zakładał wzrost poziomu wyników sportowych w dyscyplinach olimpijskich i paraolimpijskich. Stąd za właściwe uznano tworzenie sekcji sportowych dla zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami w klubach polskich związków sportowych. Działania były skierowane nie tylko na „...*jak najlepszy rozwój dyscyplin*

sportu osób niepełnosprawnych, ale także integracyjny ich charakter...” [28].

Co więcej, analizowany proces integracji poparty pewnymi wskazówkami, zawartymi w strategii [28] a wcześniej też w ekspertyzie [27], to nie jedyne kroki poczynione pod tym względem. W środowisku osób związanych ze sportem niepełnosprawnych panuje opinia, że kluczowym momentem w kierunku łączenia polskich środowisk sportowych było wejście w życie Ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 roku [25].

Uwzględniając zalecenia jakie pojawiły się w ustawie [29] należałoby uznać, iż od 2010 roku stworzone zostały następne, tym razem prawne podstawy do łączenia wyczynowego sportu osób pełnosprawnych ze sportem niepełnosprawnych. Jednocześnie sport paraolimpijski znalazł się pod opieką Departamentu Sportu Wyczynowego Ministerstwa Sportu i Turystyki na podobnych zasadach i warunkach jak sport olimpijski. Oprócz tego, wspomniana ustawa wymusiła zmiany organizacyjne w strukturze polskiego sportu niepełnosprawnych, między innymi konieczność prowadzenia szkolenia sportowego w związkach jednodyscyplinowych.

Uważa się również, iż podjęte decyzje prawne stały się istotne dla dalszego rozwoju polskiego sportu osób z niepełnosprawnościami. Szczególnie, jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, że zwiększające się wymagania, jakie niesie ze sobą współzawodnictwo na najwyższym poziomie, w niektórych dyscyplinach doprowadziły do powstania niezależnych, międzynarodowych organizacji sportowych [29].

Można też sądzić, że zachęcające w tym zakresie działania, czynione przez władze Ministerstwa Sportu i Turystyki (MSiT) podyktowane były przede wszystkim zmierzaniem w kierunku integracji środowisk sportowych. Efekty tego przedsięwzięcia pojawiły się już w 2011 roku. Przykładem stał się Polski Związek Jeździecki, który jako pierwszy rozszerzył swoją aktywność i formalnie rozpoczął realizację zadań, także w obszarze sportu niepełnosprawnych. W następnych latach, kolejne związki przyjęły podobne zobowiązania ustawowo integrując sport osób pełnosprawnych z sportem osób z niepełnosprawnościami. Są to: Polski Związek Kajakowy (2012 rok), Polski Związek Bilaradowy (2013), Polski Związek Kręglarski (2013), Polski Związek Tenisa Stołowego (2013), Polski Związek Tenisowy (2013), Polski Związek Taekwondo Olimpijskiego (2013), Polski Związek Żeglarski (2013), Polski Związek Łuczniczy (2014), Polski Związek Triathlonu (2014), Polski Związek Koszykówki (2014), Polski Związek Badmintonu (2014) [30].

Wspominając o decyzjach, jakie w Polsce podejmują związki sportowe, nie można pominąć jeszcze jednego wydarzenia. A mianowicie, w 16. roku funkcjonowania Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego doszło do oficjalnego podjęcia przez niego współ-

pracy z Polskim Komitetem Olimpijskim. Uroczyste podpisanie porozumienia pomiędzy Prezesami tych organizacji – Łukaszem Szeligą (PKPar) a Andrzejem Kraśnickim (PKOl) – odbyło się 14 grudnia 2015 roku w siedzibie PKOl [30].

Cel badań

Biorąc pod uwagę powyżej omówione uwarunkowania, celem przeprowadzonych badań było przedstawienie opinii na temat stanu i zachodzących zmian w polskim sporcie niepełnosprawnych, jakie mają miejsce w procesie integracji polskich środowisk sportowych, po wejściu w życie ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 roku [25].

Materiał i metody badań

Charakterystyka badanych

Badaniami objęto łącznie 895 osób tj. 177 kobiet i 718 mężczyzn (tabele 1 i 2). Byli to przedstawiciele dwóch środowisk sportowych.

Pierwsza grupa ankietowanych reprezentowała stowarzyszenia i związki prowadzące szkolenie sportowe wyłącznie dla zawodniczek oraz zawodników z niepełnosprawnościami – 573 osoby, tj. 115 kobiet i 458 mężczyzn (tabela 1).

Druga grupa badanych pochodziła z polskich związków sportowych działających w jednej określonej dyscyplinie, zarówno na rzecz zawodniczek oraz

zawodników pełnosprawnych jak i z niepełnosprawnościami – 322 osoby, tj. 62 kobiety i 260 mężczyzn (tabela 2).

Ogólnie w badaniach uczestniczyło:

- 613 sportowców kadry narodowej (ze wszystkich dyscyplin uprawianych w Polsce), charakteryzujących się dysfunkcjami narządu wzroku lub narządu ruchu – tj. 142 kobiety i 471 mężczyzn; stanowili oni 97,3% osób z grupy zawodniczek i zawodników uwzględnionych do badań;
- 143 trenerów reprezentacji Polski współpracujących ze sportowcami z niepełnosprawnościami: narządu wzroku, narządu ruchu oraz intelektualnej w stopniu lekkim, uprawiającymi dyscypliny sportów letnich oraz zimowych (tj. 16 kobiet, 127 mężczyzn), którzy stanowili 97,9% osób z grupy szkoleniowców zaplanowanych do badań;
- 120 członków zarządów ogólnopolskich organizacji sportowych, które zrzeszają zawodniczki i zawodników z dysfunkcjami narządu wzroku, narządu ruchu oraz z obniżonym potencjałem intelektualnym w stopniu lekkim (tj. 18 kobiet, 102 mężczyzn); stanowili oni 87,6% osób z grupy członków zarządów wskazanych do badań z powyżej określonych organizacji;
- 19 prezesów ogólnopolskich organizacji sportowych, w których na co dzień trenują osoby z nie-

Tabela 1. Ogólnopolskie organizacje prowadzące szkolenie sportowe wyłącznie dla zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami*

Table 1. Polish nationwide organisations engaged in sport training exclusively for athletes with disabilities

Organizacje sportowe	Osoby badane									
	Sportowcy		Trenerzy		Członkowie zarządów		Prezesi		Razem	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”	237	57,0	63	59,5	16	37,2	1	12,5	317	55,3
Polski Związek Bocci	14	3,4	8	7,5	3	7,0	1	12,5	26	4,6
Związek Kultury Fizycznej „Olimp”	38	9,1	5	4,8	6	14,0	1	12,5	50	8,7
Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”	74	17,8	8	7,5	2	4,6	1	12,5	85	14,9
Stowarzyszenie Sportu Osób Niepełnosprawnych	21	5,0	1	0,9	3	7,0	1	12,5	26	4,5
Stowarzyszenie Piłki Nożnej Osób Niepełnosprawnych „Amp Futbol”	25	6,0	4	3,8	2	4,6	1	12,5	32	5,6
Integracyjne Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Sportowe „Culani”	7	1,7	1	0,9	2	4,6	1	12,5	11	1,9
Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni-Razem”	-	-	16	15,1	9	21,0	1	12,5	26	4,5
OGÓŁEM	416	100	106	100	43	100	8	100	573	100

* opracowanie własne po modyfikacji materiałów Ministerstwa Sportu i Turystyki [31]

Tabela 2. Polskie związki sportowe prowadzące szkolenie sportowe dla zawodniczek oraz zawodników zarówno pełnosprawnych jak i z niepełnosprawnościami*

Table 2. Polish sports unions engaged in sport training for athletes both able-bodied and those with disability

Organizacje sportowe	Osoby badane									
	Sportowcy		Trenerzy		Członkowie zarządów		Prezesi		Razem	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Polski Związek Badmintonu	5	2,5	3	8,1	5	6,5	1	9,1	14	4,3
Polski Związek Bilardowy	4	2,0	3	8,1	3	3,9	1	9,1	11	3,4
Polski Związek Jeździecki	14	7,2	1	2,7	2	2,6	1	9,1	18	5,6
Polski Związek Kajakowy	11	5,5	5	13,5	-	-	-	-	16	4,9
Polski Związek Koszykówki	43	21,9	4	10,8	9	11,7	1	9,1	57	17,8
Polski Związek Kręglarski	39	19,8	5	13,5	12	15,6	1	9,1	57	17,8
Polski Związek Łuczniczy	11	5,5	4	10,8	8	10,4	1	9,1	24	7,4
Polski Związek Taekwondo Olimpijskiego	3	1,5	2	5,4	5	6,5	1	9,1	11	3,4
Polski Związek Tenisowy	24	12,2	1	2,7	7	9,1	1	9,1	33	10,2
Polski Związek Tenisa Stołowego	33	16,8	6	16,3	7	9,1	1	9,1	47	14,6
Polski Związek Triathlonu	-	-	1	2,7	5	6,5	1	9,1	7	2,2
Polski Związek Żeglarski	10	5,1	2	5,4	14	18,1	1	9,1	27	8,4
OGÓŁEM	197	100	37	100	77	100	11	100	322	100

* opracowanie własne po modyfikacji materiałów Ministerstwa Sportu i Turystyki [31]

pełnosprawnościami: narządu wzroku, narządu ruchu oraz intelektualnej w stopniu lekkim (tj. 1 kobieta, 18 mężczyzn), którzy stanowili 96,4% osób z grupy prezesów przewidzianych do badań z wspomnianych już wcześniej organizacji.

Procedura i narzędzia badań

Prezentowana procedura badawcza odbywała się w sześciu etapach.

I etap

W pierwszej kolejności przygotowano autorski kwestionariusz ankiety pt. „Proces integracji polskich środowisk sportowych”, opracowany dla każdej grupy badanych, w wersji dla: sportowców, trenerów, członków zarządów oraz prezesów ogólnopolskich organizacji, w których uczęszczają na zajęcia sportowe osoby z niepełnosprawnościami [32,33]. Strukturę i treść pytań zawartych w powyższych ankietach konsultowano szczegółowo z Elżbietą Bojanowską – Radcą Ministra w Departamencie Sportu dla Wszystkich – co w rezultacie spowodowało udzielenie odpowiedzi dla przedstawionych przez MSiT obszarów problematyki badawczej (patrz poniżej – wyniki).

II etap

Korzystając z dokumentacji MSiT [31], nawiązano bezpośredni kontakt z prezesami zarządów ogólnopolskich organizacji, w których w 2016 roku odby-

wało się szkolenie w poszczególnych dyscyplinach sportu osób z niepełnosprawnościami (tabele 1 i 2). W indywidualnej rozmowie przedstawiono prezesom (a w dalszych etapach: trenerom, sportowcom i członkom zarządów) cel badań oraz ogólną problematykę badawczą. Następnie proszono o wyrażenie zgody na przeprowadzenie badań nie tylko wśród samych prezesów, ale także członków ich zarządów, szkoleniowców oraz zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami – narządu wzroku, narządu ruchu – kadry narodowej, zrzeszonych w organizacjach, w których pełnili funkcję prezesa. Poza tym u prezesów zabiegano także o możliwość udostępnienia aktualnej dokumentacji, będącej w posiadaniu poszczególnych organizacji, w celu sporządzenia aktualnych list osób przewidzianych do badań (tabele 1 i 2).

III etap

Dysponując dokumentacją z MSiT [31] oraz danymi statystycznymi z powyżej wymienionych organizacji sportowych (tj. ogólnopolskich związków i stowarzyszeń prowadzących działalność tylko na rzecz sportu niepełnosprawnych oraz polskich związków sportowych – tabele 1 i 2) opracowano w maszynopisie imienne wykazy osób (wraz z kontaktami do korespondencji elektronicznej lub rozmów telefonicznych), zaplanowanych do badań. Dotyczyły one trenerek i trenerów kadry Polski – sportowców z dys-

funkcjami narządu wzroku i narządu ruchu, a także z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, uprawiających letnie i zimowe dyscypliny – jak również członków zarządów wspomnianych organizacji.

IV etap

W dalszej fazie nawiązano bezpośredni kontakt ze wszystkimi szkoleniowcami reprezentacji Polski sportu niepełnosprawnych. Następnie na podstawie indywidualnych rozmów z trenerami, koordynatorami poszczególnych dyscyplin sportowych i dokumentacji będącej w ich posiadaniu, dokonano weryfikacji list zawodniczek i zawodników kadry narodowej. Stąd też z imiennego składu sportowców wyłączono osoby, które zakończyły karierę sportową lub zrezygnowały z kadry w trakcie roku, ze względu na problemy zdrowotne albo osobiste takie jak dłuższy wyjazd poza granice kraju czy śmierć najbliższej osoby, bądź zostały zawieszone w działalności sportowej przez zarząd stowarzyszenia.

V etap

Posiadając uporządkowane składy osobowe respondentów uwzględnionych do badań, przystąpiono do ich realizacji. We wszystkich badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując kwestionariusz ankiety pt. „Proces integracji polskich środowisk sportowych” [32,33]. Każde badanie poprzedzano szczegółowym instruktażem. Przeprowadzili je pracownicy Zakładu Sportu Niepełnosprawnych Wydziału Rehabilitacji Ruchowej AWF w Krakowie (dr hab. Joanna Sobiecka prof. AWF i dr Marta Kądziołka), a także pracownik Zakładu Adaptowanej Aktywności Fizycznej i Sportu Wydziału Nauk o Zdrowiu w Katowicach, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (dr hab. Ryszard Plinta prof. SUM w Katowicach).

A zatem, wśród zawodniczek i zawodników kadry narodowej oraz ich szkoleniowców – po otrzymaniu aprobaty z ich strony – badania wykonano podczas: ogólnopolskich zawodów sportowych, zgrupowań, konsultacji centralnych oraz w trakcie tygodniowych treningów, na które uczęszczali w swoich klubach sportowych. W sytuacji, gdy nie było możliwości nawiązania bezpośredniego kontaktu z wyżej wymienionymi osobami, ze względu na ich nieobecność podczas realizacji badań, korzystano z osobistej rozmowy telefonicznej. Po uzyskaniu ich zgody, ankietę wysyłało indywidualnie pocztą elektroniczną lub tradycyjną (według życzenia respondenta) pod wskazany adres.

W grupie zaś członków zarządów poszczególnych organizacji sportowych, prowadzących działalność

na rzecz osób z niepełnosprawnościami, badania odbyły się w miejscu ich urzędowania, pracy lub zamieszkania, czy za pośrednictwem korespondencji elektronicznej, po wcześniejszym otrzymaniu akceptacji z ich strony.

VI etap

W ostatnim etapie postępowania badawczego, z poszczególnych kwestionariuszy ankiet wyodrębniono opinie osób ankietowanych (sportowców, trenerów, członków zarządów i prezesów), dotyczące poszczególnych obszarów badawczych (patrz poniżej – wyniki). Następnie otrzymane dane skategoryzowano i przedstawiono dla każdej wyodrębnionej grupy respondentów, z podziałem na: stowarzyszenia, związki (ogólnopolskie organizacje działające wyłącznie na rzecz sportu niepełnosprawnych) oraz polskie związki sportowe, a także uwzględniając płeć badanych. Wyjątek stanowiła grupa prezesów wyżej wymienionych organizacji, gdyż wśród badanych była tylko jedna kobieta (Prezes Stowarzyszenia Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”). W związku z tym, aby zachować anonimowość wyrażonych przez nią opinii, dane w tej grupie osób przedstawiono bez podziału na płeć. Trzeba nadmienić, iż do analizy wyników wykorzystano metody statystyki opisowej – liczebności (n) i poziomu procentowego (%).

Poza tym należy zaznaczyć, że wszystkie etapy badań były sfinansowane z budżetu Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz odbywały się z zachowaniem zasad etycznych. Zostały one sformułowane w Międzynarodowych Wytycznych w zakresie Etyki Badań Biomedycznych z Udziałem Ludzi, opracowanych przez Radę Międzynarodowych Organizacji Nauk Medycznych (CIOMS), we współpracy ze Światową Organizacją Zdrowia (WHO), przyjętych w 1982 roku i nowelizowanych w latach 1993 i 2002*.

Wyniki

Analizę danych, dotyczących sportu niepełnosprawnych, przedstawiono w kilku obszarach badawczych uwzględnionych dla potrzeb ekspertyzy. Obejmowały one: integrację sportu osób z niepełnosprawnościami ze środowiskiem sportowym osób pełnosprawnych, pozytywne aspekty i problemy występujące w sporcie, a także formy pomocy oczekiwane ze strony stowarzyszeń, związków i polskich związków sportowych, które ułatwiłyby uprawianie sportu zawodniczkom i zawodnikom z niepełnosprawnościami. W sferze rozpatrywania danych pojawiły się również zagadnienia poświęcone prawom i obowiązkom sportowców powoływanych

* International ethical guidelines for biomedical research involving human subjects. Geneva: Council for International Organizations of Medical Sciences, 2002 (dostęp 7.03.2020)

do reprezentacji narodowej oraz trenerów, z jakimi chcieliby współpracować zawodnicy i zawodniczki z niepełnosprawnościami. Szczegółowej analizie danych poddano też działania podejmowane w zakresie upowszechniania i rozwoju sportu niepełnosprawnych, możliwości podporządkowania się zawodniczek i zawodników do wymagań procesu szkolenia, jaki obowiązuje w polskich związkach sportowych, a także przygotowania organizacyjne i merytoryczne polskich związków sportowych pod względem przejmowania zawodniczek oraz zawodników z niepełnosprawnościami, trenujących poszczególne dyscypliny sportowe. Ponadto tematem rozważań były różnice występujące w szkoleniu sportowców w polskich związkach sportowych, a organizacjach zajmujących się wyłącznie sportem osób z niepełnosprawnościami.

Szczegółowe wyniki z przeprowadzonych badań zamieszczono w Aneksie Ekspertyzy [34], który został złożony w Ministerstwie Sportu i Turystyki w Departamencie Sportu dla Wszystkich. Natomiast ze względu na ograniczone możliwości redakcyjne, szczegółowa interpretacja wyników z poszczególnych obszarów badawczych wraz z analizą zaobserwowanych zmian, zostanie przedstawiona w kolejnych artykułach naukowych.

Podsumowanie

Ważnym atrybutem dla wiarygodności ekspertyzy stała się okoliczność, iż była ona opracowana na podstawie opinii osób bezpośrednio związanych z działalnością na rzecz sportu niepełnosprawnych. Po raz pierwszy w historii polskiego sportu, w szerokim wymiarze tego tematu, proszono o wypowiedzi samych zainteresowanych.

Istotnym czynnikiem było również to, że swoje zdanie mogli wyrazić przedstawiciele obydwu środowisk sportowych, tj.: zarówno polskich związków sportowych, które zgodnie z ustawą rozpoczęły realizację zadań, także w obszarze sportu niepełnosprawnych, jak i stowarzyszeń oraz związków kontynuujących swoje zamierzenia szkoleniowe wyłącznie w środowisku osób z niepełnosprawnościami.

Zwrócenia uwagi wymaga też fakt, iż autor pracy – na zaproszenie Ministra Sportu i Turystyki – w dniu 19 czerwca 2017 roku przedstawił uczestnikom posiedzenia Rady Sportu Osób Niepełnosprawnych (RSON) otrzymane wyniki i wnioski dotyczące badań, przeprowadzonych dla potrzeb ekspertyzy, obejmującej przebieg procesu integracji środowisk sportowych. W tej sytuacji najważniejsza jednak okazała się dogodność, że wnioski, omówione podczas prezentacji elektronicznej, przekazano również w formie papierowej wszystkim członkom Rady [35] obecnym na spotkaniu z Ministrem Sportu i Turystyki. Tym samym możliwość zapoznania się z wynikami badań

mieli przedstawiciele: senatu, sejmu, ogólnopolskich organizacji sportowych działających w środowisku osób z niepełnosprawnościami oraz Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Warto dodać, iż w miarę potrzeb wyniki były również cytowane przez autora badań podczas dyskusji tematycznych poruszanych na kolejnych posiedzeniach Rady, które odbywały się na przestrzeni lat 2017-2019. Ten aspekt nabiera szczególnego znaczenia jeżeli przypomni się, że jednym z głównych zadań RSON jest wskazywanie kierunków rozwoju polskiego sportu niepełnosprawnych, a także inicjowanie, wspieranie i promowanie nowych propozycji w tym zakresie.

Ponadto należy wspomnieć, iż w ramach prac nad projektem Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych, w październiku 2017 roku, Ministerstwo Sportu i Turystyki udostępniło Ministerstwu Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) zbiorczą informację na temat sportu osób z niepełnosprawnościami. W materiale, koordynowanym przez Biuro Ministra, uwzględniono też krótką adnotację nawiązującą do ekspertyzy, opracowanej na podstawie badań empirycznych, odnoszących się do przebiegu procesu integracji środowisk sportowych. Istotne jest to, że wybrane z niej zagadnienia zostały zamieszczone w projekcie diagnozy do Strategii przygotowywanej w 2018 roku przez MRPiPS [36].

Wnioski

Podsumowując otrzymane wyniki, sformułowano wnioski w następujących obszarach badań:

Integracja polskich środowisk sportowych

1. Środowisko sportowe osób pełnosprawnych i z niepełnosprawnościami nie jest zintegrowane.
2. W zależności od organizacji sportowych osoby w nich działające mają zróżnicowane opinie. Zdanie pozytywne na temat aspektów łączących obydwie środowiska sportowe wyrażają przede wszystkim badani funkcjonujący w polskich związkach sportowych.
3. Drogą do integracji obu środowisk sportowych jest: umożliwienie wspólnego udziału w treningach, zgrupowaniach oraz zawodach sportowych, większe zainteresowanie ze strony mediów, odpowiednia wiedza na temat sportu niepełnosprawnych i jego akceptacja ze strony osób pełnosprawnych.
4. Głównymi powodami wyłączenia sportu osób z niepełnosprawnościami z polskiego środowiska sportowego jest brak: informacji i propagowania sportu niepełnosprawnych w mediach, wiedzy lub akceptacji ze strony ludzi pełnosprawnych, a także organizacja niewielu wspólnych zawodów sportowych.

Zalety sportu niepełnosprawnych

5. Pozytywne przejawy aktywności sportowej dla osób z różnymi dysfunkcjami dostrzega zarówno środowisko sportowe ludzi pełnosprawnych jak i z niepełnosprawnościami.
6. Do największych zalet sportu niepełnosprawnych w opinii przedstawicieli polskich związków sportowych należą: integracja społeczna (poznawanie nowych osób w kraju i za granicą), a także integracja z zawodniczkami i zawodnikami pełnosprawnymi.
7. W organizacjach działających wyłącznie na rzecz sportu niepełnosprawnych, przychylne opinie dotyczyły zwiększenia poczucia własnej wartości, co wiąże się z: zapominaniem o niepełnosprawności, poczuciem niezależności, poprawą samopoczucia, motywacją do podejmowania pracy czy trudnych życiowych decyzji.

Problemy sportu niepełnosprawnych

8. Ukazane przez badanych trudności odnosiły się do wszystkich obszarów związanych z działalnością w sporcie wyczynowym.
9. Szczególnie akcentowane utrudnienia obejmowały sprawy organizacyjno-finansowe i kadre zarządzająco-szkoleniową, które częściej były wskazywane przez ankietowanych reprezentujących stowarzyszenia i związki prowadzące szkolenie sportowe wyłącznie dla osób z niepełnosprawnościami.
10. Często przedstawianymi problemami przez badanych okazał się także brak informacji i systemu naboru osób z różnymi dysfunkcjami do uprawiania sportu oraz zrozumienia i akceptacji sportowców z niepełnosprawnościami, głównie w polskich związkach sportowych.

Formy pomocy ułatwiające uprawianie sportu osobom z niepełnosprawnościami

11. Pozytywne opinie na temat wsparcia osób z niepełnosprawnościami, ułatwiającego uprawianie sportu, pojawiły się jednomyślnie wśród ankietowanych z obydwu środowisk sportowych.
12. Najczęściej sugerowane formy pomocy przez badanych dotyczyły: zapewnienia regularnego wsparcia finansowego dla systemu szkolenia w poszczególnych dyscyplinach sportowych oraz dostępu do profesjonalnej kadry, zabezpieczającej całościowo proces szkolenia, w tym systematyczną profilaktykę i opiekę medyczną. Ponadto ankietowani wspominali o możliwości korzystania z wysokospecjalistycznego sprzętu sportowego oraz zagwarantowaniu regularnych startów w zawodach.
13. Dodatkowym postulatem wysuwany przez prezesów polskich związków sportowych było zatrudnienie koordynatora zajmującego się problematyką sportu niepełnosprawnych, współpracującego

i komunikującego się nie tylko z zarządem, ale także szkoleniowcami i sportowcami.

Prawa zawodniczek i zawodników powoływanych do kadry narodowej

14. Wśród zawodniczek i zawodników trenujących zarówno w organizacjach działających wyłącznie na rzecz sportu niepełnosprawnych jak i w polskich związkach sportowych dominowała odpowiedź, że nie znają praw, jakie przysługują osobom powołanym do kadry narodowej. Natomiast tylko nieliczni sportowcy, którzy wyrazili zdanie pozytywne, najczęściej wskazywali na prawo do używania tytułu reprezentanta kraju i noszenia strojów reprezentacyjnych.

Obowiązki sportowców powoływanych do reprezentacji Polski

15. Większość badanych zawodniczek i zawodników z dysfunkcją narządu wzroku oraz ruchu – z obydwu środowisk sportowych – jest świadoma swoich obowiązków, które spełniają wobec stowarzyszeń i związków, klubów sportowych, jak również szkoleniowców i innych osób z nimi współpracujących.
16. Sportowcy powołani do kadry Polski wymienili przede wszystkim: godne reprezentowanie danego związku czy klubu sportowego oraz maksymalne zaangażowanie w proces treningowy i start w zawodach. Ponadto ważnymi obowiązkami dla nich okazał się: szacunek oraz uprzejmość w stosunku do trenera, zawodników z którymi trenują i rywalizują w zawodach oraz wobec innych osób związanych z działalnością sportową (tj.: asystentów, wolontariuszy, kadry medycznej, psychologów, organizatorów i osób z obsługi technicznej zawodów).

Doświadczenie zawodowe trenera – czynnikiem istotnym dla zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami do podejmowania współpracy w zakresie szkolenia sportowego

17. Opinie respondentów dotyczące szkoleniowca, z jakim chcieliby współpracować sportowcy, są bardzo podzielone.
18. Wśród badanych reprezentujących organizacje, zarówno działające tylko na rzecz sportowców z niepełnosprawnościami jak i polskie związki sportowe, dominowała wypowiedź preferująca współpracę z kadrą trenerską posiadającą doświadczenie zawodowe wyłącznie w środowisku sportowym pełnosprawnych. W ich przekonaniu za współpracą z tą kadrą zadecydowały: większe wymagania stawiane w stosunku do zawodników, większe możliwości szkoleniowe oraz szanse wykorzystania ich doświadczenia.

19. W grupie sportowców, przede wszystkim ze stowarzyszeń i związków, wyżej ceniących współpracę z trenerką lub trenerem, dysponującymi przygotowaniem zawodowym jedynie z zawodniczkami i zawodnikami z niepełnosprawnościami, wpływ miały następujące cechy szkoleniowca: zrozumienie ich problemów, akceptacja potrzeb, znajomość specyfiki dyscyplin sportowych przez nich uprawianych, lepsze przygotowanie do pracy ze sportowcami z różnymi dysfunkcjami w obrębie narządu wzroku i narządu ruchu.
20. Wśród osób ankietowanych, powołanych do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich oraz nieparaolimpijskich, były i takie dla których nie miało znaczenia w jakim środowisku szkoleniowiec nabył umiejętności zawodowe. Najważniejsze było, aby posiadał on dużą wiedzę trenerską, doświadczenie i realizował optymalny proces treningowy.

Działania podejmowane w polskich środowiskach sportowych w celu upowszechniania i rozwoju sportu niepełnosprawnych

21. W wypowiedziach badanych prezesów i członków zarządów ogólnopolskich organizacji najczęściej padały stwierdzenia pozytywne o podejmowaniu przez środowiska sportowe starań, dotyczących upowszechniania i rozwoju sportu niepełnosprawnych, przy czym zaprezentowane opinie były zróżnicowane.
22. Zdaniem przedstawicieli polskich związków sportowych, w zakresie upowszechniania oraz rozwoju sportu w ich organizacjach, działania są skupione głównie na systematycznym prowadzeniu zajęć sportowych (treningów, zgrupowań), organizowaniu zawodów sportowych, a także wyłanianiu koordynatorów, nie tylko promujących, ale i zajmujących się problematyką sportu niepełnosprawnych oraz współpracujących i komunikujących się z: zarządem, szkoleniowcami, zawodniczkami i zawodnikami. Ponadto zwracają uwagę na popularyzowanie sportu w mediach, na wystawach i podczas organizowanych pokazów dyscyplin paraolimpijskich.
23. Najczęściej wymieniane zadania, realizowane z obszaru upowszechniania i rozwoju sportu, wśród badanych z organizacji sportowych zrzeszających wyłącznie zawodniczki i zawodników z niepełnosprawnościami, obok regularnie prowadzonych zajęć sportowych, obejmują również nawiązywanie kontaktów i zachęcanie dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych do uprawiania sportu. Poza tym skierowane są na podejmowanie starań umożliwiających sportowcom udział w zawodach krajowych czy międzynarodowych, a także powoływanie kadry narodowej w różnych dyscyplinach sportu niepełnosprawnych.

Przygotowanie zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami do wymagań procesu szkolenia obowiązującego w polskich związkach sportowych

24. W opinii badanych sportowców, reprezentantów kadry narodowej w poszczególnych dyscyplinach, sportowcy z niepełnosprawnościami w większości są przygotowani do wymagań szkoleniowych jakie obowiązują w polskich związkach sportowych.

Przygotowanie organizacyjne i merytoryczne polskich związków sportowych do prowadzenia szkoleń zawodniczek i zawodników z niepełnosprawnościami

25. Środowisko osób działających w polskich związkach sportowych wyraża zróżnicowane oceny – zarówno pozytywne jak i negatywne – na temat przygotowania organizacyjnego jak i merytorycznego swoich związków, do podejmowania współpracy ze sportowcami z niepełnosprawnościami.
26. Zdaniem ankietowanych, związanych z polskimi związkami sportowymi, o dyspozycyjności organizacyjnej świadczy głównie: duże doświadczenie i wysoki poziom organizatorski osób pracujących na rzecz związków, możliwość zapewnienia zawodniczkom i zawodnikom kadry (trenerskiej, sędziowskiej, technicznej, medycznej) oraz odpowiedniego sprzętu i bazy do uprawiania sportu.
27. Najczęściej przedstawiane warunki – w kierunku spełniania potrzeb merytorycznych od strony polskich związków sportowych, które dają możliwość prowadzenia szkolenia wśród osób z różnymi dysfunkcjami – to profesjonalna i zaangażowana w pracę ze sportowcami z niepełnosprawnościami kadra trenerska, znająca problemy i potrzeby danej dyscypliny sportu.
28. Oprócz pozytywnych opinii, wśród niektórych zawodniczek i zawodników trenujących w polskich związkach sportowych, pojawiły się krytyczne uwagi odnośnie przygotowania merytorycznego ich organizacji, pod względem podejmowania współpracy ze sportowcami z niepełnosprawnościami. Dotyczyły one przede wszystkim: nierównego traktowania reprezentantów w zakresie finansowania, lekceważącego zachowania wobec nich ze strony środowiska sportowego, a także braku odpowiednich zapisów w statutach związków o działalności na rzecz sportu niepełnosprawnych.

Różnice występujące w szkoleniu osób z niepełnosprawnościami w polskich związkach sportowych, a organizacjach zajmujących się wyłącznie sportem niepełnosprawnych

29. Większość badanych osób – ze środowiska trenerskiego i zawodniczego kadry narodowej polskich związków sportowych – dostrzega różnice w szkoleniu sportowców z niepełnosprawnościami

w porównaniu do prowadzonego szkolenia przez organizację zajmującą się wyłącznie sportem niepełnosprawnych. Jednak zdania są zróżnicowane, zarówno na korzyść jak i na niekorzyść badanych związków.

30. Jako główne zalety, w przypadku podejmowania przez sportowców z dysfunkcjami szkoleń w polskich związkach sportowych, zawodniczek, zawodnicy i ich szkoleniowcy uznali nastawienie związku na osiąganie wysokich wyników sportowych, we współpracy z bardziej profesjonalną kadrą trenerską, mającą doświadczenie zawodowe oraz potrafiącą dopasować proces szkolenia dla osób z różnych dyscyplin sportowych.
31. Brak doświadczenia we współpracy ze sportowcami z niepełnosprawnościami oraz indywidualnego podejścia do zawodniczek i zawodników, jak również brak zainteresowania w zakresie szkolenia nowych kadr trenerskich na potrzeby sportu niepełnosprawnych – to powody najczęściej wymieniane przez szkoleniowców, jako niekorzystne dla sportowców z dysfunkcjami, uprawiających sport w polskich związkach sportowych.
32. Zdaniem reprezentantów Polski, którzy kontynuują treningi sportowe po wejściu w życie ustawy o sporcie (z dnia 25 czerwca 2010 roku) w polskich związkach sportowych, aspektami negatywnymi okazało się przede wszystkim przekazywanie niższych środków finansowych na ich szkolenie, w porównaniu do organizacji zajmujących się działalnością wyłącznie na rzecz sportu niepełnosprawnych. Wykazano także brak szkolenia dla zawodniczek i zawodników niebędących w kadrze narodowej.
33. Tylko nieliczni badani – sportowcy, trenerki i trenerzy – nie dostrzegają różnic w tych środowiskach w szkoleniu zawodniczek oraz zawodników trenujących w polskich związkach sportowych. Stwierdzili, że program treningowy sportowców z niepełnosprawnościami jest podobny w realizacji do dyscyplin uprawianych przez osoby pełnosprawne, a szkolenie osób z różnymi dysfunkcjami wymaga takiego samego zabezpieczenia współpracy z lekarzem, fizjoterapeutą i psychologiem, jak w sporcie wyczynowym osób pełnosprawnych.

Materiały prezentowane w Ministerstwie Sportu i Turystyki – przez autora artykułu – na posiedzeniu Rady Sportu Osób Niepełnosprawnych w dniu 19 czerwca 2017 roku. Pisemną zgodę Ministerstwa, na wykorzystanie danych do celów naukowych, uzyskał autor 7 marca 2018 roku.

Piśmiennictwo / References

1. Kowalik S. Integracja osób z niepełnosprawnością. [W:] Klukowski K., Nowotny J., Czamara A. (red.). Słownik fizjoterapii. Wyd. Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich. Warszawa 2014: 98.
2. Kowieska U. Uwarunkowania rozwoju sportu niepełnosprawnych w Polsce. *Post Rehab* 1999; XIII(4): 159-169.
3. Kowieska U. Uwarunkowania rozwoju sportu osób niepełnosprawnych w Polsce. *Med. Sport* 1999; XV(98): 28.
4. Gawroński W., Sobiecka J. The Development of Medical Care in Polish Paralympic Sport. *Med Rehabil* 2018; 22(4): 39-48. DOI: 10.5604/01.3001.0013.0827.
5. Kowieska U. Miejsce polskich organizacji kultury fizycznej niepełnosprawnych w międzynarodowym ruchu sportowym inwalidów. *Fizjoterapia* 2001; 9(2): 42-47.
6. Sobiecka J. Sport inwalidów – wyobcowany krąg ludzi? *Post. Rehab* 1999; 8(3): 119-127.
7. Rada Główna Zrzeszenia Sportowego „START”. Wychowanie fizyczne i sport inwalidów. [W:] Sprawozdanie z działalności Rady Głównej Zrzeszenia Sportowego „START” za lata 1967-1971. VII Krajowy Zjazd ZS „START” (materiały zjazdowe do użytku wewnętrznego). Warszawa 1972: 53-67.
8. Rada Główna Zrzeszenia Sportowego Spółdzielczości Pracy „START”. Wychowanie fizyczne, sport i turystyka inwalidów. [W:] Sprawozdanie z działalności Rady Głównej Zrzeszenia Sportowego Spółdzielczości Pracy „START” za lata 1973-1977. IX Krajowy Zjazd Delegatów ZSSP „START” (materiały zjazdowe do użytku wewnętrznego). Warszawa 1977: 67-79.
9. Rada Główna Zrzeszenia Sportowego Spółdzielczości Pracy „START”. Wychowanie fizyczne, sport i turystyka inwalidów. [W:] Sprawozdanie z działalności Rady Głównej Zrzeszenia Sportowego Spółdzielczości Pracy „START” za lata 1978-1982. X Krajowy Zjazd Delegatów ZSSP „START” (materiały zjazdowe do użytku wewnętrznego). Olsztyn 1983: 3-61.
10. Hady-Maniak K. Udział Polaków w Igrzyskach Olimpijskich Inwalidów. [W:] Orzech J., Sobiecka J. (red.). Sport osób niepełnosprawnych w różnych grupach wiekowych. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Metodycznej, Kraków 17-18.IX.1983, Z Warsztatów Badawczych. Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie. Warszawa 1985: 21-29.
11. Tuszyński B., Kurzyński H. Leksykon olimpijczyków polskich 1924-2010. Od Chamonix i Paryża do Vancouver. Wyd. Polski Komitet Olimpijski oraz Fundacja Dobrej Książki. Warszawa 2010: 568-569.
12. Hady-Bartkowiak K. O aktualnej sytuacji w sporcie osób niepełnosprawnych na przykładzie spółdzielczego zrzeszenia sportowego START. *Post Rehab* 1994; 8(2): 51-57.
13. Krawczyński A. State policy for sport of the disabled and the role of sports associations. [In:] Ślężyński J. (ed.). Sport in rehabilitation of the disabled. Wyd. Polish Association of Disabled People. Cracow 1997: 279-280.
14. Polski Komitet Olimpijski. Działalność sportowa. Komisja ds. Igrzysk Paraolimpijskich. [W:] Sprawozdanie Zarządu z działalności w kadencji 1997-2001. Walne Zgromadzenie Polskiego Komitetu Olimpijskiego (materiały zgromadzenia do użytku wewnętrznego). Warszawa 2001: 21-22.
15. Sobiecka J. Paralympic sport and sports environment. [In:] Ślężyński J. (ed.). Sport in rehabilitation of the disabled. Wyd. Polish Association of Disabled People. Cracow 1999: 355-365.
16. Sobiecka J. Proces integracji środowisk sportu paraolimpijskiego i sportu osób pełnosprawnych. [Integration process of paralympic athletes' sporting community into the mainstream sport of able-bodied persons] *Post. Rehab* 2010; 24(2): 63-72.
17. Redel D. (oprac.). Zestawienie danych dotyczących zadań zleconych stowarzyszeniom kultury fizycznej w zakresie sportu osób niepełnosprawnych w latach 1994-2008. Ministerstwo Sportu i Turystyki (maszynopis do użytku wewnętrznego). Warszawa 2008: 1-5.
18. Sobiecka J. Rozwój polskiego sportu paraolimpijskiego. [W:] Sobiecka J. (red.). Wizerunek polskiego paraolimpijczyka [The image of a Polish Paralympian]. Monografie Nr 22. Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie. Kraków 2013: 17-37.
19. Wybraniec B. Polski Komitet Paraolimpijski już działa. *Med. Sport* 1999; 3(92): 8-9.

20. Sobiecka J. Przyczyny wyłączenia sportu paraolimpijskiego z polskiego środowiska sportowego w opinii paraolimpijczyków [Exclusion of Paralympic Sport from the Sporting Community in Poland and its Causes according to Paralympic]. *Post. Rehab* 2011; 25(1): 29-40.
21. Pacek M. (red.). Sport w Unii Europejskiej. Sport osób niepełnosprawnych. Uregulowania Prawne – Przewodnik. Wyd. Fundacji Dobrej Książki. Warszawa 2002.
22. Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej. *Dziennik Ustaw* z dnia 12 stycznia 2006; Nr 5: poz. 32.
23. Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej. *Dziennik Ustaw* z dnia 2 lutego 2009; Nr 17: poz. 95.
24. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej. *Dziennik Ustaw* z dnia 21 listopada 2006; Nr 208: poz. 1531.
25. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. *Dziennik Ustaw* z dnia 15 lipca 2010 r; Nr 127: poz. 857, z późn. zm.
26. Ustawa budżetowa na rok 2009 z dnia 8 stycznia 2009 roku. *Dziennik Ustaw* z dnia 23 stycznia 2009 r; Nr 10: poz. 58.
27. Kosmol A. (kier. projektu). Ekspertyza VI.I. Sport osób niepełnosprawnych w Polsce i na świecie. Wykonana na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu (materiały do użytku Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu). Warszawa 2004.
28. Ministerstwo Sportu. Obszar działania – sport kwalifikowany. [W:] *Strategia rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*. Warszawa 2007: 20, 16-20.
29. Sobiecka J. Światowy sport paraolimpijski. [W:] Sobiecka J. (red.). *Wizerunek polskiego paraolimpijczyka* [The image of a Polish Paralympian]. Monografie Nr 22. Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie. Kraków 2013: 9-17.
30. Sobiecka J. Proces integracji polskich środowisk sportowych [W:] Sobiecka J. *Proces integracji polskich środowisk sportowych oraz tendencji w światowym ruchu osób niepełnosprawnych*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki (materiały do użytku Ministerstwa Sportu i Turystyki). Warszawa 2016: 7-16.
31. Ministerstwo Sportu i Turystyki. Wykaz organizacji – sport wyczynowy osób niepełnosprawnych (materiały do użytku wewnętrznego). Warszawa 2016: 1-2.
32. Sobiecka J. Ankiety [W:] Aneks. *Proces integracji polskich środowisk sportowych oraz tendencji w światowym ruchu sportowym osób niepełnosprawnych*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki (materiały do użytku Ministerstwa Sportu i Turystyki). Warszawa 2016: 143-200.
33. Sobiecka J., Plinta R., Kądziołka M., Gawroński W., Kruszelnicki P., Zwierzchowska A. Polish Paralympic sports in the opinion of athletes and coaches in retrospective studies. *Int J Environ Res Public Health* 2019; 16(24): 4927. DOI: 10.3390/ijerph16244927.
34. Sobiecka J. Wyniki [W:] Aneks. *Proces integracji polskich środowisk sportowych oraz tendencji w światowym ruchu sportowym osób niepełnosprawnych*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki (materiały do użytku Ministerstwa Sportu i Turystyki). Warszawa 2016: 3-142.
35. Zarządzenie NR 11 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 18 maja 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie powołania i trybu działania Rady Sportu Osób Niepełnosprawnych. *Dziennik Urzędowy Ministra Sportu i Turystyki* z dnia 19 maja 2016; poz. 12.
36. Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. *Strategia na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2018–2030*. Warszawa 2018.

Adres do korespondencji / Address for correspondence:

Joanna Sobiecka
Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie
Wydział Rehabilitacji Ruchowej
Instytut Nauk Stosowanych
Zakład Adaptowanej Aktywności Fizycznej i Sportu
31-571 Kraków
Al. Jana Pawła II 78
e-mail. J.W.Sobiecka@interia.pl